

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Ruoka kuvassa

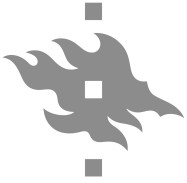
Helsingin yliopisto
Käyttätymistieteellinen tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos
Kotitalousopettajan koulutus
Ainedidaktinen proseminaari
2013

Suvi Lehosvuo
Johanna Luomaranta
Amanda Tala

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Käyttäytymistieteellinen		Laitos - Institution - Department Opettajankoulutuslaitos	
Tekijä - Författare - Author Suvi Lehosvuo, Johanna Luomaranta, Amanda Tala			
Työn nimi - Arbetets titel Ruoka kuvassa			
Title Food in the picture			
Oppiaine - Läroämne - Subject Kasvatustiede			
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Ainedidaktinen proseminaari / Anne Malin		Aika - Datum - Month and year 5/2013	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 22
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>Opetuskokeilun tarkoitus on herättää oppilaat pohtimaan ruokakuvia, niiden rakentamista ja motiiveja. Ruokakuvilla pyritään vaikuttamaan mielikuviin ja ostopäätöksiin, joten niiden valta on tiedostettava. Medialukutaitoa tarvitaan yhä enemmän ja oppilaat ovat avainasemassa ymmärtämään median vaikutusta ja keinoja millä meihin yritetään vaikuttaa.</p> <p>Opetuskokeilu toteutettiin eräällä helsinkiläisellä yläasteella, valinnaisen kotitalouden yhdeksännen luokan tunneilla. Kokeilu toteutettiin kahdella erillisellä oppitunnilla. Oppilaita oli yhteensä 15 ja he jakautuivat viiteen eri ryhmään luomaan ovat versionsa valitsemistään ruokakuvista. Vallitsevana oppimiskäsityksenä kokeilussa oli sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys, mutta myös piirteitä tutkivasta oppimisesta hyödynnettiin.</p> <p>Opetuskokeilun konkreettisenä tuloksena syntyi posterit joihin oppilaat kokosivat omat versionsa ruokakuvista esimerkkikuvien rinnalle. Oppilaat olivat aiheesta erittäin kiinnostuneita ja he ymmärsivät, että ruokakuvan syntymiseen vaikuttaa valtavasti erilaisia tekijöitä, joilla kaikilla on jokin merkitys. Sosiaalinen ryhmäoppiminen sopi oppilasryhmälle hyvin, jolloin voidaan todeta sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen sekä tutkivan oppimisen vaikuttavat positiivisesti oppimiseen, ainakin tämän ryhmän kohdalla.</p>			
Avainsanat - Nyckelord Ruokakäyttäytyminen, medialukutaito, kuvan tulkinta, sosiokonstruktivismi			

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Keywords

Food behaviour, media reading skills, picture reading skills, social constructivism

Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited

Helsingin yliopiston kirjasto, Aurora-rakennus, luokkatila 325

Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information

isälllys

1 JOHDANTO.....	1
2 TEOREETTINEN TAUSTA.....	3
2.1 Sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys.....	3
2.2 Tutkiva oppiminen.....	4
2.3 Yhteys perusopetuksen opetussuunnitelmaan	4
2.4 Medialukutaito.....	5
2.5 Monilukutaito.....	5
3 OPETUSKOKEILUN SUUNNITTELU.....	7
3.1 Oppimistavoitteet.....	7
3.2 Oppimisympäristö.....	8
4 OPETUSKOKEILUN TOTEUTUS.....	10
4.1 Ensimmäinen opetuskerta.....	10
4.2 Toinen opetuskerta.....	13
5 OPETUSKOKEILUN TARKASTELUA.....	15
6 POHDINTAA.....	17
7 SUMMARY.....	19
LÄHTEET.....	22

1 Johdanto

Aiheemme ainedidaktiseen kehittämissuunnitelmaan liittyy ruokakuviin ja niiden lukemiseen sekä tulkintaan. Mielestämme ruokakuvat ovat mainio väline oppia, sillä ne pitävät sisällään valtavan määrän erilaista, joskus hyvinkin hienovaraista informaatiota. Tätä tietoa tulisi jokaisen osata tulkita. Elinympäristömme on täynnä kuvia joilla jokaisella on oma viesti kerrottavanaan. Kuvien tulkinta on usein hyvin subjektiivista, joka tuo aiheeseen lisähaasteen. Tulkitsijan tausta, ikä, sukupuoli, elinympäristö ja kokemukset vaikuttavat kaikki merkittävästi siihen tietotaitoon jota hän käyttää kuvien tulkintaan. Pidämme tätä yhtenä työme haasteista, kuinka pystymme huomioimaan oppilaiden erilaiset lähtötasot, unohtamatta meidän tutkijoiden omia subjektiivisia näkemyksiä.

Tutkimuksessamme ruokakuvat käsitetään kuvina, joiden aiheena on ruoka missä muodossa tahansa. Tämä voi siis tarkoittaa kokonaista ateriaa, tiettyä raaka-ainetta tai vaikkapa yksittäistä viinirypälettä osana hedelmäasetelmaa. Tähän määrittelyyn sisältyvät siis kaikki kuvat mainostuksesta taiteeseen. Määrittelemme käsitteen tarkemmin tutkimuksemme teoriaosuudessa.

Suurin osa ruokakuvista on tarkoitettu tietyn tuotteen, asian tai ideologian mainostukseen, vaikkakaan sitä ei heti niistä hahmottaisi. Haluamme tämän projektin kautta opettaa oppilaille tarkkaa ja kriittistä silmää kuvien tulkintaan, medialukutaitoa ja tervettä kriittisyyttä ympäröivää yhteiskuntaa kohtaan. Tavoitteenamme on saada oppilaat pohtimaan kuvien taustavaikuttajia ja sitä, ovatko esimerkiksi terveystuotteet totuudenmukaisia.

Kuvien tulkintaan liittyy monia eri seikkoja. Esimerkiksi väreillä, valoilla ja asetelulla ruoat ja tuotteet saadaan näyttämään aivan erilaisilta, eikä välttämättä aina totuudenmukaisilta. Mainoskuvien rakentaminen ja tuotteiden käsittely mahdollisimman myyviksi on aihe, jota haluamme avata ja korostaa oppilaille. Yhteistyössä kotitalouden ja kuvataiteen kanssa, oppilaat saavat luoda omat ruokakuvansa ja tutustua niiden yhteydessä edellä mainittuihin seikkoihin. Haluamme herättää oppilaat myös pohtimaan ruoan prioriteetteja,

mikä loppupeleissä on ratkaisevaa ja merkitsee eniten, ulkonäkö, sisältö vai maku. Toivomme asioiden avautuvan oppilaille avartavammin ja tehokkaammin konkretian ja omien kokemusten kautta. Projektimme nojautuu sosiokonstruktivistiseen oppimiskäsitykseen, jota avaamme edelleen tutkimuksemme teoriaosiossa.

2 Teoreettinen tausta

Tässä luvussa paneudumme syvällisemmin johdannossa mainittuihin aiheisiin. Olemme jakaneet teoriaosuuden kolmeen suurempaan alalukuun, joilla pyrimme avaamaan tarkemmin tutkimukseemme liittyvää teoreettista perustaa.

2.1 Sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys

Tutkimuksemme taustalla vaikuttaa sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys. Valitsimme tämän, sillä se ottaa huomioon oppimisen sosiaalisen ulottuvuuden ja tiedon rakentumisen oppilaiden oman kokemusmaailman pohjalle. Sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen tavoitteena on virittää opiskelijassa halu oppia, johon mekin tutkimuksessamme pyrimme. Oppimiskäsitys ottaa huomioon oppimisen prosessin ja tavoitteellisuuden, edistää jäsentyneen tietorakenteen muodostumista sekä kehittää tiedon hankkimisen taitoja. Sosiokonstruktivismi myös korostaa yksilöllisen tiedon erilaisia muotoja ja niiden kehittymistä yhteisöllisten ehtojen kautta. (Kauppila, 2007, s. 47).

Korostamme projektissamme tiedon soveltamista ja sen kriittistä arviointia, jotka ovat keskeisiä teemoja sosiokonstruktivistisessä oppimiskäsityksessä. Yhteistoiminnallisuuden ja sosiaalisten taitojen lisääminen on tärkeää oppilaan kokonaisvaltaisen kasvun kannalta. (Kauppila, 2007, s.117.) Oppimista korostetaan ennen kaikkea mielekkäänä toimintana, joka on jo valmiiksi oppilaille edullinen katsontakanta. Opettajan tehtävä on muodostaa oppimistilanteesta mieluisen siten, että oppilaat pystyvät hyödyntämään jo omaksumiaan tietoja ja taitoja.

Sosiokonstruktivismiin keskeinen ajatus on siinä, että ihmiset yhdessä rakentavat ja keskenään hahmottavat ymmärryksen nykyisestä maailmasta. Siksi vuorovaikutus ihmisten välillä on erittäin olennaista. (Kauppila, 2007, s.87.) Opetuskokeilussa tämä korostuu. Oppilaat saavat yhdessä toistensa

kanssa muodostaa käsityksiä ja ajatuksia liittyen ruokakuviin ja siihen, mitä niillä yritetään viestiä ja miten niillä yritetään vaikuttaa.

2.2 Tutkiva oppiminen

Tutkivassa oppimisessa keskeistä on muun muassa näkökulma sosiaalisesti jaetusta asiantuntijuudesta, mikä liittyy olennaisesti myös opetuskokeilun asetelmaan. Opiskelijaryhmässä henkilökohtaiset kokemukset ja kulttuuri kohtaavat ja tulevat refleksiivisesti arvioitavaksi yhteisiin oppimistehtäviin liittyvissä keskusteluissa. Kukin ryhmän jäsen joutuu siis omalta osaltaan reflektoimaan, mitä toisen oppilaan kokemus maailmasta on suhteessa hänen omaan kokemusmaailmaansa, henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen tietoonsa. (Heinilä yms. 2009, s. 102-103.) Opetuskokeilussa tähdätään juuri tämän kaltaiseen sosiaaliseen oppimiseen.

Opetuskokeilun olennaisempia osia oli se, että oppilaat saivat itse kokeilla ja tehdä, ja sitä kautta luoda uutta tietoa oppimistilanteeseen ja muiden käytettäväksi. Pienryhmissä toimiessaan oppilaat voivat toimia toistensa voimavaroina ja haasteina asiantuntijan ohjauksessa. On esitetty, että oppiminen tapahtuu tehokkaimmin pikemminkin tällaisessa osallistumisen verkostossa kuin yksilön sisällä ja oppiminen välittyy osanottajien erilaisten näkökulmien avulla. (Hakkarainen yms. 2005, s. 129). Ryhmässä toiminen osaltaan edesauttaa tiedon löytämistä ja sen asettamista arkielämän kontekstiin aikaisemmin opitun päälle. Tämän vuoksi opetuskokeilussakin oppilaat suorittivat annetun tehtävän juuri ryhmissä, ei yksilötyönä.

2.3 Yhteys perusopetuksen opetussuunnitelmaan

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) mainitaan että yhteiskunnan ja tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että perusopetuksen tulee lisätä tietoisuutta yhteiskunnan perustana olevista arvoista ja toimintatavoista. Lisäksi tehtävänä on myös kehittää kyky arvioida asioita ja kriittisesti, luoda uutta kulttuuria sekä uudistaa ajattelu- ja toimintatapoja. (POPS 2004). Etenkin

kriittisen ajattelutavan ja ruokakuvien taustalla olevien arvojen ja ideologioiden ymmärtäminen liittyy tähän seikkaan erittäin olennaisesti.

Kotitalouden tavoitteissa mainitaan, että oppilaan tulisi oppia toimimaan harkitsevana ja vastuuntuntoisena kuluttajana sekä tiedostamaan kulutukseen liittyviä ongelmia. Kuvien tulkinta ja niiden taustavaikutteiden ymmärtäminen liittyy siis saumattomasti kuluttajuuteen ja kotitalousopetuksen kuluttajakasvatuksellisiin ainesisältöihin.

2.4 Medialukutaito

Viestintä- ja medialukutaidolla pyritään kehittämään ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja samalla edistään median aseman ja merkityksen ymmärtämistä. Aiheemme tavoitteena oli ennen kaikkea havainnollistaa ruokakuvien avulla median roolia, kriittistä suhtautumista median välittämiin sisältöihin, sekä median kuvaaman maailman suhdetta todellisuuteen. Viestintä- ja medialukutaitojen avulla oppilas oppii ilmaisemaan itseään ja tulkitsemaan muiden välittämää viestintää. Medialukutaitojen avulla oppilas oppii myös kehittämään tiedonhallintataitojaan, sekä vertailemaan, hyödyntämään ja valikoimaan hankkimaansa tietoa. Medialukutaito on tärkeä työväline nyky-yhteiskunnassa, jossa mediallyllä on varsin merkitsevä rooli. Oppilaiden on hyvä harjoitella mediataitoja sekä viestien vastaanottajana että viestien tuottajana. (POPS, 2004, s.39.)

2.5 Monilukutaito

Kuvien lukutaito on osa monilukutaitoa, jota tulisi opiskella koko perusopetuksen ajan osana kaikkia oppiaineita. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se kattaa niin erialiset lukutaidot, esimerkiksi peruslukutaidon, kirjoitustaidon, matemaattisen lukutaidon, kuvanlukutaidon, medialukutaidon ja digitaalisen lukutaidon. (OPS-luonnos, 2012, s. 13.)

Tietoa tuotetaan ja esitetään yhä enemmän erilaisten sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla. Tämän vuoksi tavoitteenamme on opettaa oppilaille kriittistä kuvien lukutaitoa projektimme avulla. Lähtökohtana ovat ruokakuvat, mutta olisi hienoa, jos oppilaat ymmärtäisivät soveltaa tätä tietoa myös mihin tahansa muihin kuviin. Ruokakuvat ovat kohteena varsin laaja ja monipuolinen kenttä. Mielestämme oppilaiden on varsin tärkeä ymmärtää, kuinka moninaisia eri viestejä ruoan avulla pyritään välittämään. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelutaitoihin ja kykyyn hankkia, muokata ja tuottaa tietoa eri lähteistä. Myös tiedon esittäminen, kriittinen arvioiminen ja arvottaminen erilaisissa oppimistilanteissa ja –ympäristöissä on osa monilukutaitoa. (OPS - luonnos, 2012, s.13.)

Monilukutaito on haastava ja harjoitusta vaativa taito. Sen kehittyminen edellyttää rikasta tekstiympäristöä ja erityisesti sitä hyödyntävää pedagogiikkaa. Oppilaita tulee ohjata ymmärtämään eri oppiaineille tyypillisiä tapoja käsitteellistää ja ilmaista asioita. Kun opetuksessa hyödynnetään monimuotoisia tekstejä, kuvia, symboleja, sanattomia tai sanallisia viestejä saavat oppilaat mahdollisuuden monilukutaidon harjoittamiseen. (OPS- luonnos, 2012, s.14).

3 Opetuskokeilun suunnittelu

Opetuskokeilumme lähtökohtana oli toteuttaa peruskoulussa opetuskokonaisuus, joka poikkeaisi tavanomaisesta kotitalousopetuksesta. Tavoitteenamme tässä projektissa oli ”opettaa toisin”. Lisäksi tavoitteena oli liittää mediakasvatusta osaksi opetusta. Näistä lähtökohdista käsin lähdimme ideoimaan omaa opetuskokeiluamme ja pian saimme idean ”Ruoka kuvissa” -projektista, jossa oppilaat valitsevat kuvan, jonka mukaan he valmistavat oman aterian. Valmistamasta aterian oppilaat taas ottavat itse kuvan, jonka tulisi olla mahdollisimman samanlainen kuin ”inspiraatiokuva” on. Päätimme heti alkuun, että opetuskokeilumme tulee pohjautumaan sosiokonstruktivistiseen oppimiskäsitykseen sekä tutkivaan oppimiseen, joissa pääajatuksena on, että opetus on oppilaslähtöistä. Valitsimme nämä oppimiskäsityksen opetuskokeilumme taustalle, koska ne ovat itsellemme vielä melko uusia tapoja opettaa.

3.1 Oppimistavoitteet

Opetuskokeilumme tavoitteena on opettaa oppilaille uutta ruokakuvista ja ruokakuvauksesta. Tällä uudella tarkoitamme kriittistä kuvienlukutaitoa, joka on osa jo edellä esitettyä monilukutaitoa. Tavoitteenamme olisi opettaa oppilaille kriittistä suhtautumista mediassa esiintyviin sisältöihin ja niihin liittyviin esteettisiin ja eettisiin seikkoihin (OPS, 2004, s. 39). Ruokakuvauksesta ja valokuvauksesta tavoitteena on opettaa muutamia niksejä siihen, miten saa otettua hyvän ruokakuvan. Kriittinen kuvien lukutaito ja ymmärrys mainonnan kuvallisista vaikutuskeinoista on tärkeä taito nykyisessä yhteiskunnassa, joka on pullollaan erilaisia kuvia.

Suurena tavoitteena on saada oppilaat toimimaan vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, josta ideaalitalanteessa muodostuu toimiva sosiaalinen oppimisympäristö. Tällaisessa tilanteessa oppilaat oppivat myös toisiltaan ja ymmärtävät tätä kautta oman näkemyksensä subjektiivisuuden. Tähtäämme siihen, että oppilaiden oppiminen voisi jatkua projektin jälkeenkin, ja että se voisi kehittyä edelleen oppilaiden omassa arkielämässä.

3.2 Oppimisympäristö

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan ympäristöä, jossa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimiseen liittyvän fyysisen ympäristön lisäksi myös sosiaalisten suhteiden ja psyykkisten tekijöiden muodostama kokonaisuus lasketaan kuuluvan oppimisympäristöön. (POPS, 2004, s.18.) Näin Opiskelun konteksti laajenee tutusta oppilaitosympäristöstä oppijan vapaa-aikaan niveltäväksi joustavaksi kokonaisuudeksi. (Manninen, Burman, Koivunen yms. 2007, s.16).

Fyysinen oppimisympäristö muodostuu kouluopetuksessa lähinnä koulun rakennuksista, tiloista, opetusvälineistä ja oppimateriaaleista. Lisäksi tähän kuuluvat myös muu rakennettu ympäristö ja ympäröivä luonto. (POPS, 2004, s.18.) Sosiaalisella oppimisympäristöllä tarkoitetaan esimerkiksi ryhmän roolia, vuorovaikutusta, yhteistyön ja mielihyvän ilmapiiriä, sekä keskinäistä kunnioitusta. (Manninen yms., 2007, s. 16). Suomalaisessa kirjallisuudessa yleiseksi muodostuneen määritelmän mukaan oppimisympäristöllä tarkoitetaan paikkaa, tilaa, yhteisöä tai toimintakäytäntöä, jonka tarkoitus on edistää oppimista. (Manninen & Pesonen, 1997, Mannisen yms., 2007, s.15 mukaan).

Oppimisympäristön fyysisen ja sosiaalisen ulottuvuuden lisäksi, myös didaktinen ilmapiiri on tärkeä osa oppimisympäristön kokonaisuutta. Didaktisella ilmapiirillä tarkoitetaan sitä didaktista lähestymistapaa, jonka varaan opetus ja oppiminen on rakennettu. Vasta tämä didaktinen ulottuvuus tekee ympäristöstä oppimisympäristön. (Manninen yms., 2007, s.16.) Reunaehto kokonaisvaltaisesti oppijan kasvua tukeville oppimisympäristöille on, että ne vahvistavat syvällisen ja monipuolisen ymmärryksen rakentumista oppimisen

kohteena olevista ilmiöistä. (Kumpulainen, Krokfors, Lipponen yms., 2010, s. 17).

Tässä tutkimuksessa oppimisympäristöllä tarkoitetaan konkreettista paikkaa tai tilannetta, jossa oppimista tapahtuu. Haluamme laajentaa oppimisympäristön käsittämään myös sosiaalista yhteisöä jossa oppilaat toimivat.

Tutkimuksemme toteutetaan peruskoulun yläkoulussa Helsingissä. Osa tutkimuksen toteutuksesta tapahtuu kotitalous- ja kuvataideluokassa, mutta miellämme oppimisympäristön huomattavasti laajemmaksi. Pyrimme antamaan oppilaille mahdollisimman vapaat kädet toteutuksen alkuvaiheessa jossa he etsivät mieleisensä kuvan. Tästä seuraa oppimisympäristön laajentuminen esimerkiksi Internetiin, kaduille, koteihin ja taidemuseoon.

Tavoitteenamme on saada oppilaat toimimaan vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, josta ideaalitalanteessa muodostuu toimiva sosiaalinen oppimisympäristö. Tällaisessa tilanteessa oppilaat oppivat myös toisiltaan ja ymmärtävät tätä kautta oman näkemyksensä subjektiivisuuden.

4 Opetuskokeilun toteutus

Tarkoituksenamme oli alun perin toteuttaa opetuskokeilumme kahdessa eri peruskoulussa, mutta tämä ei käytännön syistä ollut mahdollinen. Toteutimme siis opetuskokeilumme yhdessä helsinkiläisessä peruskoulussa kahdella eri opetuskerralla. Valitsimme yhdeksäsluokkalaisten pitkän valinnaisen kotitalouden ryhmän, koska koulun kotitalousopettajien mukaan tämä ryhmä oli sopiva ainedidaktiseen opetuskokeiluun. Ryhmään kuului yhteensä viisitoista oppilasta, joista neljä oli poikia ja loput tyttöjä. Opetuskerrat olivat molemmat kestoltaan 2 x 45 minuutin pituisia. Ajan rajallisuus toi oman haasteensa projektille, jossa tavoite olisi toteuttaa oppilaslähtöistä opetusta. Päätimme jakaa projektin siten, että ensimmäisellä opetuskerralla perehdymme enemmän aiheeseen teorian kautta ja toisella opetuskerralla toteutamme tehtävän käytännössä.

4.1 Ensimmäinen opetuskerta

Ensimmäisellä opetuskerralla perehdyimme suunnitelmien mukaan ruokakuviin. Aloitimme tunnin katselemalla ruokakuvia Internet-sivustoilta sekä lyhyen videon ruokakuvauksesta. Videossa tuli hyvin esille tärkeitä ruokakuvaukseen liittyviä seikkoja (mm. valotus, koristelu, kattaus, kamera), joista keskustelimme oppilaiden kanssa yhdessä. Oppilaat olivat arkoja ottamaan osaa keskusteluun, mutta heistä näkyi selvä kiinnostus aihetta kohtaan.

Seuraavaksi havainnollitimme kolmella esimerkillä sitä, miten kuvattaviin ruokiin pyritään lisäämään niiden näytävyyttä ja herkullisuutta.

1. Ensimmäisessä esimerkissä lisäsimme kahvikupin pohjalle tiskiainetta ennen kahvin kaatamista, jolloin kahvin pinnalle muodostui paljon kuplia. Vertailuksi kaadoimme myös puhtaaseen kuppiin samaa kahvia.
2. Toisessa esimerkissä laitoimme rypsiöljyä omenan pinnalle, jonka ansiosta kuori alkoi kiiltää herkullisesti ja valo osui siihen hyvin. Vieressä oli toinen omena, jota emme käsitelleet mitenkään. Tarkastelimme rypsiöljyn vaikutusta vertailemalla omenoita.
3. Kolmannessa hampurilais-esimerkissä meillä ei ollut mitään konkreettista mukana. Sen sijaan kerroimme oppilaille, että hampurilaismainoksissa hampurilaisen sisällä saattaa olla cocktail-tikku pitämässä kerroksia ilmavina. Keskustelimme ryhmän kanssa siitä, miltä pikaruokaravintoloiden hampurilaisessa todellisuudessa näyttävät, jos sellaisen ostaa itselleen.

Nämä esimerkit onnistuivat hyvin ja oppilaat olivat niissä hyvin mukana. Keskustelu oli melko opettajalähtöistä, mutta se oli odotettavissakin ryhmän hiljaisuuden vuoksi.

Tämän jälkeen jaoimme oppilaille lehtiä, joissa oli paljon erilaisia ruokaohjeita ja -kuvia. Näistä oppilaat saivat ryhmissä valita oman kuvansa. Olimme varautuneet siihen, että oppilaat tarvitsevat motivointia ja ohjausta kuvien valinnassa melko paljon. Tämä oletus osoittautui vääräksi ja oppilaat valitsivat melko nopeasti mieleisensä kuvan selattuaan useamman lehden. Yksi kolmen hengen tyttöporukka valitsi yhdessä kuvan, muuten oppilaat valitsivat kuvat pareittain. Me kiersimme valinnan aikana luokassa ja varmistimme, että kaikki ruokat ovat mahdollisia toteuttaa seuraavalla kerralla. Oli hienoa huomata, ettei mitään ruokaohjetta tarvinnut vaihtaa, vaan oppilaat olivat ymmärtäneet sen, minkälaisia kuvia pystytään toteuttamaan yhden opetuskerran aikana. Vain muutamaa ruokaohjetta piti hieman muunnella. Ruokakuvien valinnan jälkeen oppilaat pitivät välitunnin.

Välitunnin jälkeen harjoittelimme ruoka-annoksen koristelua, esillepanoa ja kuvausta seuraavaa kertaa varten. Jokainen ryhmä valmisti pienen määrän

hedelmärahkaa, jonka he saivat koristella hedelmillä ja sitruunamelissan lehdillä. Valokuvaus tapahtui ikkunan lähellä, koska olimme oppineet, että luonnonvalo on hyvä ruokakuvaukseen. Tässä oppilaat toimivat todella oma-aloitteisesti ja paneutuivat tehtävään hyvin. Alla kaksi oppilaiden ottamaa kuvaa:

Kuva 1.

Kuva 2.

Valokuvauksessa ja rahka-annosten nauttimisessa kului koko lopputunti ja jälkityöt tehtyä oppilaat saivat lähteä tunnilta.

4.2 Toinen opetuskerta

Toisella opetuskerralla oppilaat toteuttivat omavalintaiset ruoka-annoksensa. Neljä oppilasta puuttui, joten toteutettavat ruoat olivat uunijäätelöannokset, banaanisuklaakakku, pasta-annos, marjapiirakka ja suklaakakku. Tunnin alkuun pidimme pienen alustuksen, jossa näytimme muutamaa kuvaa edellisen kerran rahka-annoksista. Muuta motivointia ei tarvittu, koska oppilaat olivat niin innoissaan aloittamassa oman ruokansa valmistusta.

Kiersimme luokassa koko ruoanvalmistuksen ajan, mutta oli ilo huomata, että oppilaat olivat niin omatoimisia. Saimme olla suunnitelmienne mukaan ainoastaan ohjaajan roolissa. Oppilaat tekivät keskustellen ryhmässä pieniä muutoksia omiin ruokiinsa, kuten kakun pohjan paistamiseen ja kakun kokoamiseen. Oppilaat suunnittelivat myös esillepanoa ja kattausta sekä kuvauspaikkaa. Luonnonvalo oli jäänyt oppilaille mieleen, koska poikkeuksetta jokainen ryhmä otti kuvansa ikkunan luona. Ruokailun aikana reflektoimme yhdessä keskustellen oppimaamme ruokakuvauksesta. Oppilaille olivat oppineet hyvin keskeiset asiat ruokakuvauksesta.

Ruoanvalmistus, sen kuvaus ja jälkityöt sujuivat nopeammin mitä olimme suunnitelleet. Kun keittiöt olivat siistit, oppilaat saivat vielä tutustua pieniin kirjasiin, jossa oli ainoastaan kuvin ohjeistettu jonkun tietyn ruoan valmistus. Tästä tuli mukava pieni rauhallinen hetki kokonaisuutemme loppuksi. Kiitimme vielä oppilaita innokkaasta yhteistyöstä ja lupasimme toimittaa heille heidän ottamansa kuvat sekä inspiraatiokuvat jälkikäteen.

Kuva 3. Marjapiirakka ja pasta-annos

Kuva 4. Uunijäätelö, suklaakakku ja banaanikakku

5 Opetuskokeilun tarkastelua

Opetuskokeilussa tarkoituksena oli toteuttaa sosiokonstruktivistista ja tutkivaa oppimista osana kotitalousopetusta. Tavoitteena oli opettaa oppilaille kriittistä medianlukutaitoa sekä monilukutaitoa ruokakuvaprojektin välityksellä.

Ensimmäisellä opetuskerralla oppimistehtävä, jossa tarkoituksena oli keskustella oppilaiden kanssa ruokakuvausvideosta, ei täyttänyt sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen tavoitteita, koska oppilaat eivät lähteneet mukaan keskusteluun. Tosin siihen oli myös varattu melko vähän aikaa, ja meillä opetusharjoittelijoilla oli kiire siirtyä seuraavaan tehtävään. Oppimistehtävä ei kuitenkaan ollut epäonnistunut, sillä oppilaat katsoivat videon tarkasti ja keskittyneesti. Muuten opetuskokeilussa toteutui sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys sekä tutkiva ote oppimiseen. Tämä näkyi siinä, että saimme opettajina olla etenkin toisella opetuskerralla ainoastaan ohjaajan roolissa. Oppimistehtävät olivat siis tarpeeksi monipuolisia ja sellaisia, joissa oppilaat pääsivät toimimaan itsenäisesti oman parinsa tai ryhmänsä kanssa.

Tavoitteenamme opetuskokeilulle oli myös opettaa kriittistä medianlukutaitoa ja monilukutaitoa kuvien tarkastelun kautta. Tätä pyrimme tuomaan opetuksessamme esille erilaisten esimerkkikuvien ja -tehtävien avulla. Oppimistehtävät, joita toteutimme tunnilla, käsittelivät sitä, miten ruokakuviin pyritään vaikuttamaan (esimerkiksi ruokaöljyllä, cocktail-tikulla, astianpesuaineella). Tällä hetkellä emme kuitenkaan tiedä tarkasti, oppivatko oppilaat tätä taitoa enemmän opetuskokeilumme avulla, koska emme olleet kehittäneet mitään ”mittaria” tai testiä, jolla olisimme selvittäneet oppimista. Oppilaiden ottamista ruokakuvista kuitenkin näkyy, että he koristelleet omia annoksiaan samoin kuin ”inspiraatiokuvassa” on ruokaa koristeltu ja kattausta on myös mietitty. Kuvien ottamisessa oppilaat halusivat asettaa annoksensa ikkunan lähelle, jolloin valotus oli hyvä oppimamme perusteella. Näistä voisi päätellä, että oppilaat oppivat jotain siitä, mitkä asiat vaikuttavat ruokakuviin.

Kriittisen kuvien tarkastelun lisäksi uskomme, että oppilaat oppivat lisää ryhmässä toimimisesta. Opetuskokeilussa annoimme oppilaille melko vapaat kädet valita oman ruokakuvansa ja -ohjeensa ryhmän kesken. Toki kotitalousopetuksessa toimitaan aina paljon ryhmässä, mutta uskomme siihen, että tämän kokeilun aikana oppilaat oppivat jälleen uutta esimerkiksi neuvottelutaidoista, jotka ovat jokaisessa ryhmässä tärkeitä. Kuvien valinnassa oppilaat joutuivat keskustelemaan siitä, minkä ruoan he toteuttavat. Keskusteluissa joku joutui joustamaan ja ryhmät tekivät kompromisseja. Jokainen ryhmä sai kuitenkin valittua oman tehtävänsä, mikä on osoituksena siitä, että neuvottelut onnistuivat hyvin.

Oppilaat oppivat myös ruokaohjeiden muuntamista huomaamattaan. Tämä ei ollut varsinainen opetuksellinen tavoite, mutta on erittäin tärkeä taito ruoanvalmistuksessa. Muutamassa ohjeessa oli liian pitkä valmistusaika kotitaloustunnille, minkä vuoksi jouduimme soveltamaan ruokaohjeita. Esimerkiksi suklaakakun pohja olisi ollut uunissa liian kauan, joten valmistimme sen kääretorttulevyistä.

Opettajina opimme paljon tämän opetuskokeilun aikana. Tämä oli meille ensimmäinen laajempi projekti kotitalousluokassa, jonka olemme toteuttaneet opintojemme aikana. Lisäksi tämä oli myös ensimmäinen sosiokonstruktivismiin nojaava kokonaisuus opettajaksi kasvumme aikana. Näistä syistä oli erityisen hienoa, että opetuskokeilu onnistui niin hyvin ja saimme siitä yhdessä oppilaiden kanssa onnistuneen oppimiskokemuksen.

6 Pohdintaa

Opetuskokeilu oli erittäin onnistunut kahden opetuskerran kokonaisuus. Kotitalousopetuksessa on helppo käyttää sosiokonstruktivistista oppimistapaa, koska käytännön työskentelyä käytetään paljon ja oppilaat toimivat niissä lähes aina ryhmittäin. Tutkivan oppimisen käyttäminen opetuksessa vaatii opettajalta huolellista suunnittelua ja aiheeseen perehtymistä, mutta se on hyvin onnistuessaan todella antoisa kokemus niin oppilaille kuin opettajallekin. Kotitalousalan laaja-alaisuuden ansiosta opetukseen on helppo yhdistää erilaisia aihealueita, kuten juuri kriittisen medialukutaidon opetuksen.

Koemme, että opetuskokeilumme on niin toimiva kokonaisuus, että sen voisi toteuttaa lähes sellaisenaan uudelleen. Oppimistehtävät tukivat pääosin hyvin opetettavia asioita ja oppilaat pääsivät toimimaan itsenäisesti ryhmissä. Joissakin tehtävissä olisi hieman kehitettävää, esimerkiksi keskustelutehtävä videon pohjalta vaatisi opettajalta paremmin mietittyjä kysymyksiä sekä enemmän kärsivällisyyttä oppilaiden vastauksia varten. Ajan rajallisuuden vuoksi emme saaneet selville sitä, miten paljon uutta tietoa ja taitoa oppilaat oppivat opetuskokeilun aikana. Jatkossa olisi hyvä kehittää jokin tehtävä, jossa oppilaat joutuisivat esimerkiksi soveltamaan oppimaansa joihinkin muihin kuin ruokakuviin.

Opetuskokeilu tarjoaa myös laajat mahdollisuudet aiheen jatkokehittelylle. Esimerkiksi alun perin meidän suunnitelmanamme oli, että olisimme toteuttaneen projektin yhdessä kuvataiteen opettajan kanssa. Näin oppilaat olisivat saaneet laajempaa ja syvempää käsitystä myös valokuvauksesta ja kuvista, ja annosten ulkonäköön voisi panostaa enemmän. Jos olisi mahdollista, olisi hienoa saada ammattivalokuvaaja vierailemaan kouluun ja kertomaan työstään oppilaille. Meidän toteuttamassamme projektissa nämä valokuvaukseen liittyvät seikat jäivät melko pinnallisiksi, koska emme ole koskaan opiskelleet itse valokuvausta, vaan olimme hankkineet tarvittavat tiedot ainoastaan tätä projektia varten.

Ruokakuvat, joita oppilaat valitsivat toteutettaviksi annoksikseen, olivat kaikki lähtöisin joko ruokalehdistä tai -kirjoista. Tämä oli toimiva yhdeksäsluokkalaisten kanssa. Vanhempien opiskelijoiden kanssa projektin voisi toteuttaa siten, että ruokakuva voi olla mistä tahansa; mainoksesta, ruokapaketin kyljestä tai Internetistä. Tällöin opiskelijoiden pitäisi itse kehittää tai löytää muusta lähteestä ruoka-annokselleen valmistusohje. Tällöin korostuisi ruoanvalmistustaitojen ja ruokaohjetuntemuksen tärkeys valokuvausta tärkeämmäksi.

”Ruoka kuvissa” -projektia voisi siis kehittää hyvin moneen suuntaan ja sen voisi laajentaa jopa koko lukukauden kestäväksi pitkäaikaiseksi projektiksi. Uskomme, että juuri aiheen monipuolisuuden vuoksi opetuskokeilumme oli niin onnistunut.

7 Summary

TEACH DIFFERENTLY

Thesis in Didactics, Spring 2013

Supervisors: Anne Malin & Päivi Palojoki

University of Helsinki

Department of Teacher Education

Section of Home Economics

”Food in the Picture”

Johanna Luomaranta, Suvi Lehosvuo & Amanda Tala

Keywords: Food behavior, media reading skills, picture reading skills, social constructivism

The aim of this teaching experiment was to review picture reading skills and media reading skills concerning food photography. The main idea was to focus on the photographs and advertisements about food and on how they are trying to influence us. The goal of this experiment was to wake the media reading skills of pupils and to wake them to think about all of the ways picture media gives information. Another goal was also to encourage pupils to interact with each other and learn by social ways from one another.

The experiment was performed in one secondary school in Helsinki, to a group of ninth grade students who were at a volunteered course of Home Economics. In the group, there was 15 pupils, 4 boys and 11 girls. The class was divided

into 5 smaller groups. Teaching experiment was performed in two separate parts, both in the time frame of 2 x 45 minutes.

At the start of the first lesson teachers showed some food pictures from the Internet, discussing about the lighting, formation and for example table setting in the pictures and how that can affect how we see the food in them. The pupils were told three examples of how food can be manipulated in the photographs, which raised great interest among them. Teachers had brought several magazines into the class and each group search through them to find a picture that interested most. That food course that was in the picture would be the one they would execute on the next lesson. At the end of this lesson, the pupils got to practice decorating small desserts and taking photographs of them. The Pupils seemed very enthusiastic and very interested in the subject.

The main focus on the second lesson was the pupils to reconstruct the food picture they had picked. There was no need for extra motivation; the pupils were really excited about creating their own food pictures. When the courses were ready and prepared the pupils organized a photo shoot to construct pictures as similar to the originals as they could. They thought about lighting, colors, decorations, view angles etc. The pictures were taken and made into posters with the original, comparison pictures. While eating their courses, teachers organized a study conversation where themes of picture reading and media's influence was discussed.

The teaching experiment was a great success. The pupils were eager to learn and very excited about the subject. They gladly worked in groups and were extremely motivated about the concept of reconstructing their own food pictures. The pupils benefited from the social learning aspects of the experiment and the principles of social constructivism were filled.

Media is a field that constantly evolves and keeping up with it is important task. This experiment would be ready to be performed into some other group or in some other school. Also, the possibilities of bringing in new ideas and view point are endless, only the imagination of teacher is the limit. This experiment is suitable for all ages and school grades, with minor or major profile changes of course.

Lähteet

Hakkarainen, K. Lonka, K. & Lipponen, L. (2005). *Tutkiva oppiminen. Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjinä*. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Heinilä, H. Kalli, P. & Ranne, K. (2009). *Tutkiva oppiminen ja pedagoginen asiantuntijuus*. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, OKKA-säätiö.

Kauppila, A. (2007). *Ihmisen tapa oppia*. Juva: PS-kustannus.

Kumpulainen, K. Krokfors, L. Lipponen, L. Tissari, V. Hilppö, J. & Rajala, A. (2010) *Op pimisen sillat. Kohti osallistavia oppimisympäristöjä*. Helsinki: Yliopistopaino

Luonnos perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiksi 2014. (Sisällysluettelo ja luvut 1-5) 14.11.2012 (Luettu 9.5.2013)

http://www.oph.fi/download/146131_Luonnos_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteiksi_VALMIS_14_11_2012.pdf

Manninen, J. Burman, A. Koivunen, A. Kuittinen, E. Luukannel, S. Passi, S. & Särkkä, H. (2007) *Oppimista tukevat ympäristöt. Johdatus oppimisympäristöajatteluun*. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Opetushallitus, (2004). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. (Luettu 9.5.2012)

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus